

Dyslexi - och/eller läs- och skrivsvårigheter

Orsaken till läs- och skrivsvårigheter har blivit mycket omdiskuterat det senaste decenniet. Inte minst sedan dyslexi blev handikappförklarad har diskussionsvågorna gått höga. Men det verkar som att många pedagoger försöker att plocka det bästa från de olika lägren för att kunna hjälpa sina elever på bästa sätt. Sällan är ju sanningen svart eller vit utan mer nyanserad.

På senare tid har det blivit ännu mer förvirrande då vissa forskare definierar dyslexi som allmänna inlärningssvårigheter. Därför kan det i samband med WISC-utredningstolkningar stå: "eleven har en tydlig dyslexiprofil men har inga läs- och skrivsvårigheter" eller " eleven har inga dyslektiska svårigheter men däremot stora läs- och skrivsvårigheter. Synsättet kommer från England och USA, men blir väldigt konstigt när det helt plötsligt används i svenska grundskolor utan att den definitionen är allmänt känd vare sig hos pedagoger eller hos föräldrarna. Den här definitionen innebär också att det endast finns auditiv dyslexi eftersom visuella dyslektiker har en bra språklig förmåga i alla delar. Sedan finns det ju elever med både auditiv- och visuell dyslexi enligt mitt sätt att se det.

Vissa barns fonologiska- och språkliga problem märks redan i förskolan:

Barn som inte kan byta perspektiv från ordens betydelse till dess formsida. En bra bild på att byta perspektiv är när man åker bil och ser olika vyer genom vindrutan. Man tänker inte på den. Men om en insekt krossas mot rutan så blir man varse den.

De flesta barn lär sig redan i 4:a års åldern att av orden mus, katt och hus är det mus och hus som rimmor, eftersom de låter lika i slutet. Men några barn anser att det måste vara mus och katt eftersom båda är djur eller att katter brukar jaga möss.

Ett barn kunde inte komma på ordet ros när han såg en bild och när jag försökte hjälpa honom genom att säga att det började på r-r-r-r så svarade han blåklocka. R-r-r-r-r associerade han troligen med väckarklocka och därmed till blåklocka.

Auditiva problem:

Några barn i Förskolan hade stora svårigheter att repetera meningarna. De mindes endast ett ord åt gången. Dessa barn får svårt att ta in talad information i skolan.

Benämningssvårigheter: De kan ha ett bra ordförråd och begrepp vilket märks när man ber dem peka på olika bilder. Men när man visar dem bilder och ber dem att beskriva vad de ser så hittar de inte orden. Säger ofta: "Vad heter det nu igen"? Ofta förväxlas ord som låter lika ex. bullar-bollar, vilket är generande för dem. Oftast blir dessa barn mycket tysta och med dåligt självförtroende.

(Du kan läsa mer om auditiva och fonologiska problem i handledningen)

Visuella problem

Under många år kallades barn med lässvårigheter för "ordblinda". Under 80-90 talet "fann" man i forskningen att det var brister i den fonologiska förmågan som orsakade läs- och skrivsvårigheterna. Många menade att varken synproblem eller visuell perception orsakade lässvårigheter. Man ansåg att elever med läsproblem istället borde kallas orddöva. Detta synsätt från forskarna irriterade många av oss pedagoger som hade arbetat med "dyslektiska" barn i praktiken. Vi visste att barn med lässvårigheter inte var identiska. Vi mötte barn som hade en god fonologisk- och språklig förmåga och som kunde skriva ljudenligt utan större problem men som ändå inte kunde läsa.

Skrivning och läsning är olika processer:

Jag ser skrivningen som en expressiv process medan läsningen är en impressiv process. I skrivningen utgår barnen från helheten i ordet och funderar på hur första ljudet låter och sen associerar till bokstaven och skriver den. Går sedan tillbaka till ordet och tar nästa bokstav, medan i läsning måste eleven först identifiera "krumelurerna" och sen översätta till ljudning, vilket är svårare än tvärt om. De måste minnas ljudens ordningsföljd vilket är svårt eftersom det för dem är abstrakta ljudfragment. Då räcker det med att barnet gör en visuell förväxling av en enda bokstav för att hela kedjan ska gå förlorad. Ingen kedja är starkare än den svagaste länken. Jag har läst med barn som utan problem kunnat ljuda ihop ord med sju bokstäver men som inte klarat ut att läsa "bord" p.g.a. b/d förväxlingen.

Visuell förväxling av bokstäver:

Jag har under åren märkt att de bokstäver som barn ofta förväxlar är d, b och p. B och p kan vara en ljudförväxling medan d/b och d/p oftast är spegelvändning. Lilla f/t, n/u och a/e spegelvänds av en del och några har väldigt svårt för att se om det är ett r, n eller h.

Spegelvändning av ord:

Det är inte bara enskilda bokstävers utseende som förväxlas. Oftast plockar de in bokstäver som står till vänster, höger, under eller över ordet de läser eller känner igen ett bekant ord när de ser delar av- eller hela ord baklänges.

Visuella problem:

Latent skelning, översynthet, ackommodationsproblem eller att vissa områden i synfältet är vita verkar vara en del av de svårigheter som drabbar en del barn. Andra har fixerings- eller ögonrörelseproblem. Tappar texten när de passerar mittlinjen. En del barn med visuella problem kan läsa ganska bra i början av en text men efter en stund blir de flesta orden fellästa. Deras läsning fordrar en oerhörd koncentration.

(du kan läsa mer om visuella problem i handledningen)